

Minnen från svunna tider

Höstens *In Memoriam* lista från Kungliga Fysiografiska Sällskapet innehöll två namn som väckte gamla minnen från tiden när jag flyttade min forskning från Karolinska Institutet i Stockholm till Lunds universitet. Båda kollegerna spelade en viktig roll vid utformningen av min framtid i Lund. Efter att ha tillträtt professuren i virologi vid LU var min första uppgift att välja institution, att välja plats för mina laboratorier. Jag uppfattade detta först som en generositet från fakultetens sida att ge mig valets frihet. Dock visade sig snart, att jag hamnade mitt i en gammal fejd, i Lund-Malmö konflikten, där parternas bittra tävlande om tjänster och resurser var framförallt en tävling om prestige. Inom ramen för samma universitet tävlade de nya unga krafterna i Malmö med anrika Lund. I egenskap av nykomling brydde jag mig inte om denna tävlan, det viktigaste för mig var att få tillgång till bra laboratorielokaler och gick runt för att orientera mig om plats och möjligheter. Professor Arne Forsgren var representanten för Malmö laboratoriet. Samtal med Arne klargjorde, att det inte fanns plats för HIV-forskning på mikrobiologiska laboratoriet i Malmö, det fanns inte ens hopp om att jag någonsin kunde få utrymme på deras skyddsklass-3- laboratorium (förutsättningen för arbete med HIV), det var mycket trångt överallt. Arne försökte ändå att locka mig. Vi stod på en plats med utsikt över den tillblivande Öresundsbron, han pekade mot den och sa "Se, där är bron mot världen!" Han framhöll också de fina badplatserna i Malmö. Det var en *déjà vu* känsla, Faust som blev lockad av Mephisto att lämna sin verkstad, arbete och enkla liv för att få andra fördelar, att få ett till synes rikare och mera njutningsfullt liv. Nej, jag var ute efter en plats där jag kunde ostört fortsätta med min forskning. Den platsen hittade jag i Lund med laboratorielokaler, som stod tomma sedan klinisk virologi flyttades till Malmö. Det fanns även ett något rudimentärt säkerhetslaboratorium, vilket med lite omsorg kunde upprustas till fullödigt skyddsklass-3-laboratorium. Prefekten på denna institution var Ragnar Norrby, professor i infektionssjukdomar. Han tog ansvar för den bakteriologi och virologi, som var kvar i Lund, och även den just då herrelösa hudkliniken. Genom hans generositet bildades således institutionen för medicinsk mikrobiologi, dermatologi och infektion (MMDI). Vid ett av de första tillfällena då jag besökte Lund för att förhandla om resurser, mötte Ragnar mig på flygplatsen. Han kom alldeles nära mig när han hälsade, nästan viskade i mitt öra, Du har fått 10 miljoner i startanslag. Det följde en alldeles fantastisk tid, med planering av ombyggnad av gamla lokaler till moderna laboratorier: vävnadsodling, öppet laboratorium för molekylärbiologi och immunologi, samt säkerhetslaboratorium. Jag satt långa timmar med den ansvarige ingenjören, snickaren, rörmokaren, målaren och elektrikern, där jag kunde fritt planera ner till vartenda eluttag. Egentligen pratade killarna med varandra, då och då tittade de på mig och frågade, blir det bra så här? Jag bad om, att de skulle upprepa frågan lite långsammare så att jag förstår. De hade riktigt roligt! Professorn som inte förstår

språket! Jag var så trött efter dessa sittningar, att jag helt enkelt kollapsade i sängen tidigt på kvällen. Jag var inte nöjd med laboratorieinredning, som fanns i en katalog. En dag kom snickaren och sa, att det finns en utställning av laboratorieinredningar strax utanför Lund. Vi åkte dit. Det var exakt som jag föreställde mig, att inredningen skulle vara. Jag var förtjust och frågade - är det svensktillverkad? Det är skånskt, sa han stolt. Då förstod jag att det är något speciellt med Skåne. Tilläggas bör att ombyggnaden blev klar före utsatt tid, allting var perfekt, bara budgeten sprängdes. Fast det gjorde inte så mycket. Vi kunde flytta in helt planenligt sommaren 2000.

Ragnar var inte länge prefekt på MMDI. I början av 2001 utnämndes han till generaldirektör på dåvarande Smittskyddsinstitutet i Stockholm. Han kallade på mig och efter en kort inledning sa han, att jag är den enda han kan tänka sig att bli prefekt på MMDI. Jag ryggade tillbaka, hade hittills bara varit här ett halvt år! Motiveringen var först skrämmande för mig, påståendet att jag är den enda tänkbara kandidat till posten! Men det var just den motiveringen, som gjorde att jag åtog mig uppgiften. Mitt resonemang var att det är bäst att vara i en position, där man har, om än begränsad, men ändå, möjlighet till styrning av händelserna - en erfarenhet från Karolinska Institutet. I början av 1990-talet, då storinstitutioner bildades på KI hade jag tackat nej till att bli prefekt och organisera bildandet av MTC (dåvarande Mikrobiologiskt och Tumörbiologiskt Centrum). Jag bedömde då att arbetet skulle sluka all min energi och tid, utan att lämna något utrymme till forskning, som stod högst på min prioriteringslista. Min forskningsverksamhet blev ändå lidande under resten av 1990-talet, eftersom storinstitutionen bokstavligen ryckte åt sig resurserna från gamla institutioner (i mitt fall från virusinstitutionen) utan att ta över ansvaret för studenter och annan anställd personal.

I Lund hamnade jag i en mycket komplicerad situation. För det första gick inte överblicka institutionens ekonomi. Jag lät en sekreterare arbeta på det ett halvt år utan något resultat. Då tappade jag tålamodet, man kan syssla med mer givande saker, tänkte jag, än att leta efter överblick i ett för ändamålet helt olämpligt ekonomisystem. För det andra hade utvecklingen hunnit i kapp Lunds universitet, professorerna skulle inte längre få resurser, utan var och en skulle forska så mycket som de drar in pengar för. Även lönen, som tidigare betalades ut i sin helhet av universitetet, skulle till en del finansieras av undervisning eller externa forskningsanslag. Jag hade erfarenhet från KI, visste hur smärtsam en sådan förändring är. Att förklara för professorskolleger hur man gör en budget, att ansvaret för vars och ens ekonomi inte längre ligger på universitetet utan på varje enskild individ! Det var inte lätt och i vissa fall en omöjlig uppgift. Det var mycket oroliga tider, omvälvande för många.

Det mest positiva var det samförstånd, som vi har lyckats arbeta fram mellan

institutionens olika avdelningar. MMDI bestod ju av två kliniska och två laboratediscipliner. Inom loppet av tre år upptäckte vi gemensamma forskningsintressen, hur vi bäst kan komplettera varandras forskning, samarbeten var på gång. Ytterligare förändringar i universitetets organisation - bildning av storinstitutioner från årsskiftet 2004/05 - delade upp MMDI, kliniska avdelningar införlivades med institutionen för kliniska vetenskaper och mikrobiologi med institutionen för laboratoriemedicin. Omorganisationen skedde med intentionen att integrera klinisk och preklinisk forskning! Beklagligt nog har man slagit sönder just den institution, där integration av klinisk och preklinisk forskning var på väg att förverkligas. Mikrobiologin blev en pusselbit bland andra laboratediscipliner inom den nya storinstitutionen, utan någon som helst anknytning till eller intresse från andra forskargrupper. Vi behöll samarbetet med våra kliniska partners, och det tog många år tills nya samarbeten kunde etableras med forskargrupper inom den nya institutionen.

Mitt val att ha mina laboratorier i Lund väckte ilska hos kollegerna i Malmö. Arne Forsgren kände sig särskilt illa berörd, det var ett personligt nederlag för honom att inte kunna övertala mig att flytta till Malmö. Hädanefter stötte jag på motstånd varje gång jag gjorde ett försök till samarbete. En del av det stora startanslaget, som jag erhöll i början, ville jag satsa inom klinisk virologi. För att även om mitt fokus var på forskning, som var grundforskning med klinisk anknytning, ansåg jag att klinisk virologi, särskilt utveckling av virologisk diagnostik har hög prioritet. Året innan jag kom till Lund, flyttades klinisk virologi till Malmö, och detta gjorde att virologkollegerna blev helt låsta vid rutinarbetet utan att ha möjlighet till sådan forskning, som är livsnödvändig om man vill upprätthålla hög nivå på diagnostiken. Virologisk diagnostik betalar sig bra, och virologkollegerna utnyttjades som mjölkkor vid kliniken. Det var därför ännu viktigare att tillföra resurser till denna verksamhet. Att dela mitt startanslag hjälpte till att knyta två kolleger, Joakim och Lena Dillner, till den virologiska verksamheten vid mikrobiologiska laboratoriet i Malmö.

Vi gjorde gemensam sak av virologiundervisningen för medicinare i många år. Kursen gick i Lund och flera kollegor från Malmö och infektionskliniken i Lund deltog i undervisningen. Samarbetet mellan våra laboratorier upphörde dock då kursen delades upp, hälften i Malmö, hälften i Lund. I samband med detta bantades ned de lärarledda timmarna, särskilt de praktiska momenten blev lidande.

Dessa mina gamla minnen väcktes av bortgången av Arne Forsgren och Ragnar Norrby. Den tid då kollegerna var verksamma vid LU har också gått förbi. Idag är en av mina närmaste medarbetare, Patrik Medstrand, professor i klinisk virologi, placerad i Malmö, med laboratorielokaler i Lund. Integrationen av grundforskning med klinisk verksamhet inom virologin förstärktes ytterligare,

då en av mina tidigare doktorander, Stefan Schwartz, erhöll en professur i medicinsk mikrobiologi. Hans intresse är huvudsakligen inom molekylär biologisk grundforskning, men han har även anknytning till klinisk diagnostisk verksamhet. Dessa två forskargrupper har laboratorier på samma korridor på Biomedicinskt Centrum i Lund, och har börjat med gemensamma seminarier och gruppmöten. Det gläder mig särskilt, att virologin har numera en fast grund vid LUs medicinska fakultet.

2014-10-15

Eva Maria Fenyö
Professor emer i virologi